

A tajgában szükségszerű a kétnyelvűség

A hantik és manysik mellett, hogy megőrzik és továbbadják anyanyelvüket, az orosz nyelvet is tökéletesen elsajátítják. Andrej Tarhanov költővel a vogul-osztják jövőképről beszélgettünk.

– Milyen az osztjákok és vogulok sorsesélyei?

– Tragikusnak semmiképpen, drámáinak sem nevezném a manysi és hanti nemzet jelenlegi helyzetét. Enyhe derűlátásom arra épül, hogy népeink életfeltételei Oroszország más kisszámú nemzeteivel összevetve, előnyösebbek. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a Hanti-Manysi Autonóm Körzet önkormányzata elfogadott egy törvényt, amelynek értelmében az őslakosság visszakaphatja az egykori nemzetségi (családi) földterületeket. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a hanti és manysi vadászok, halászkok örökös használati tulajdonba vehetik őseik földjét, halász- és vadászterületét. A nemzetségi földterület azonban csak a gazdálkodó, az ősi mesterségekkel – vadászattal, halászattal, rénszarvastenyésztéssel – foglalkozó vagy foglalkozni akaró hantik és a manysik vehetik örökös használatba.

– A két nép gazdasági megerősödése szempontjából mit tart meghatározottnak?

– A hantik és manysik számára ma sorsdöntő, hogy törvény által szentesítve rendelkezhetnek elődeik földjeivel. Ez szilárd kiindulópont a gazdasági függetlenség eléréséhez. Meghatározó továbbá, hogy magasabb szinten, a fejlődés eredményeinek megfelelően visszatérhessenek ősi, hagyományos mesterségeik műveléséhez. Azokhoz a foglalkozásokhoz, amelynek mestereik, melyek a vérükben vannak. A nemzetségi földek birtokba vételének nyilvánvaló eredménye a rénszarvastenyésztés átfogó fejlesztésére irányuló program, amely a körzet északi járásaiban rendkívül népszerűvé vált. Az állam, a szövetségi szervek, pénzhiányra hivatkozva az utóbbi évtizedben semmit nem tettek a hantik és manysik létkérdéseinek megoldásáért. Egyértelmű, hogy e két nemzet sorskérdéseinek orvosolása csakis az autonóm körzet önkormányzatára marad. A körzeti önkormányzat a mezőgazdasági termelés felélélnkítését szem előtt tartva, tavaly a szomszédos Jamal kerületből ezeröttszáz, az idén több mint kétezer rénszarvas tenyészállatot vásárolt a magángazdálkodók számára. A körzet néhány nagyobb településén egyre több, a környék mezőgazdasági termékeit, fát, halat és a tajga kínálta sokféle gyümölcsöt, bogyót feldolgozó kisüzem létesül.

– Képesek lesznek-e nyelvüket, kultúrájukat is megőrizni?

– Amíg ez elmúlt évtizedekben természetes volt, hogy a legeldugottabb falucskában is volt alapiskola és egészségügyi rendelő, jelenleg az ilyen „kiváltságos-

Andrej Tarhanov

kat” csak a nagyobb, központi jellegű települések engedhetik meg maguknak. Így az iskolaköteles gyerkőcök kiskortól fogva internátusokba kényszerülnek.

– Legközelebbi nyelvrokonainkról megjelent magyarországi értékelések szinte mindegyike megbélyegzi az internátusok intézményét. Az eloroszosítás eszközének nyilvánítja.

– Magam is tizenhét évet töltöttem diákotthonban, Leusinszkoe községben. Szüleimet, de tudomásom szerint másokat sem, senki nem kényszerítette erre a lépésre. Egy cél vezérelte őket: jövőm alakítása. S mindahhoz az értékhez, amit a család, a manysi közösség, a tajgai élet nyújtott nekünk, az internátusban is makacsul ragaszkodtunk, és senki közülünk nem gondolt – évek múltán sem – azok feladására, megtagadására. A diákotthon önállóságra tanított, sok pozitív jellembeli tulajdonsággal fegyverzett fel. Mindezt nem tudta volna elérni, ha csupán hideg, bürokrata intézmény lett volna. Belé életerőt, emberi melegséget kiváló tanárok, elkötelezett pedagógusok leheltek. Ki merem jelenteni, hogy ha a háború idején és az utána következő cudarul nehéz években nem lett volna internátus, nem válhattam volna költővé.

– Az ősi életmódhoz való érzékenyebb viszony tehát a hantik és manysik kultúrértékeinek, nyelvének megőrzésére is nagyobb esélyt jelent?

– Egyértelmű. Nemzeti kultúránk megőrzésén a körzet mintegy nyolcszáz kulturális, művészeti intézménye, közösségek és egyének sora munkálkodik. Negyvenhét azon nemzeti kulturális központok száma, ahol a tehetséges hanti és manysi gyermekek sajátítják el

A hanti (osztják) és a manysi (vogul) nyelv a finnugor nyelvek ugor ágát, az úgynevezett obi-ugor csoportot alkotják, így a magyar nyelv legközelebbi rokonai.

a legkülönbözőbb művészetek alapjait. Köztük szerepelnek az ősi hagyományokra épülő díszítő művészetek, kézműves-foglalkozások. Hanti-Manszijszokban eredményesen működik a népművészetek körzeti központja és a népi kézművesség háza, ahol ezeket a művészeteket, foglalkozásokat oktatják. A nemzeti kultúra, a népművészeti értékek ápolásának keretében meghatározóan időszerű az anyanyelv vigyázása, megtartása, a hanti és manysi szakemberek kinevelése. Előrelépésnek könyvelhetjük el, hogy a körzet minden (orosz oktatási nyelvű) középiskolájában bevezették a hanti és manysi nyelv oktatását. Az orosz nyelv meghatározó szerepköre már nem jelent rettegést számunkra. A kétnyelvűség teljesen normális, szükségszerű, a kort jellemző dolog. Pozitívnak tartom, ha a hantik és manysik mellett, hogy megőrzik és továbbadják anyanyelvüket, az orosz nyelvet is tökéletesen elsajátítják. Az is természetessé vált, hogy a nemzetiségi költők, írók két nyelven: hanti-orosz, vagy manysi-orosz nyelven jelentetik meg könyveiket.

– Ön viszont többségben orosz nyelven ír...

– Ami engem illet, valóban különleges a helyzetem. Édesanyám csecsemőkoromtól oroszul beszélt hozzám. Nagymamámmal egy ideig a dél-kondai nyelvjárárs nyelvén beszélgettem. Később, amikor a szünidőt töltöttem csak a Konda partján, már oroszul értekeztem nagyanyámmal. Kiválóan megértettük egymást. Édesapámra alig emlékszem. nagyon kicsi voltam, amikor a finn frontra kapott behívót. Az oktatás pedig az iskolába akkor csak orosz nyelven folyt. Így az évek során az orosz nyelv is anyanyelvemmé lett.

– Az osztjások és a vogulok földjén a sámánokat az egek, szellemek választják ki. Jeladásokat kapnak tőlük. Önt, mint költő-sámánt, a vogul irodalom egyik meghatározó egyéniségét, mely szellemek segítik, milyen források táplálják?

– Költészetemnek (és életemnek is) három gyökere van: a szülői ház előtt emelkedő hét felszentelt vörösfenyő, szülőfalum közelében az égre meredő szent cirbolyafenyő-liget és a fehér vitorla. Miért? Gyermekkoromban szigorú tilalom létezett: a felszentelt fát meg sem szabadott érinteni, nemhogy – ne adj' isten – bottal megkocogtatni vagy követ hajítani rá! Én egyszer mégis legyőztem félelmemet, és óvatosan megsimogattam a sudár vörösfenyő törzsét. Utána megrökönyödve álltam és vártam: mi fog történni? A fa ágai enyhén megremegtek, mintha izgalom fogta volna el őket. A szent cirbolyafenyő-liget sok-sok verssorról ajándékozott meg. A magasztosan égbe nyúló, titokzatos cirbolyafenyők – legendák és mesék forrása – ellenállhatatlanul vonzottak. Karagajevo faluban, az Ah folyón szembesülhettem a fehér vitorlával. Itt úsztak el négyvezős nagy csónakjaikon a szülőföldjükről száműzött kulákok. Csónakjaikra karcsú fehér vitorlát erősítettek, és ahogy elhaladtak a falunk alatt, szomorú dalukat sodorta felénk a szél. Évek múltán döbentem rá, hogy a fehér vitorla a honvágyuk jelképe volt! Felismerve azt zsenge korban, a vitorlát magam is jelképpé választottam. Évek fordultával az a nagy nap is eljött, amikor hajóm a költészet vizein találkozott a zseniális orosz lírikus, Lermontov fehér ló vitorlájával.

Mázsár László

Kovács, (Budapest, Móra Ferenc Általános Iskola) rajza